

TEM 17.5.2023

Tilapäistä suojelua saavat ukrainalaiset

Taustaa

Tilapäistä suojelua saavista ukrainalaisista 4 377:lle on rekisteröity kotikunta 15.5.2023 mennessä. Heistä naisia on 2 793 ja miehiä 1 584. Lapsia heistä on 1 690 (38,6 %). Uudellamaalla kotikunta-rekisteröintejä on tehty 1 468, Varsinais-Suomessa 677 ja Pohjanmaalla 307. Tilapäistä suojelua saavat ovat hakeneet kotikunnan rekisteröintiä arvioitua vähemmän. Kuntiin siirtymistä voidaan edistää viestinnällä, ohjauksella ja neuvonnalla sekä toimijoiden välisellä yhteistyöllä. Kuntien asuntotilanne voi kuitenkin olla haastava.

Maaliskuun loppuun mennessä tilapäisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneista 33 400 oli työkäisiä. Heistä noin 5 200 oli tulorekisteriin perustuvien tietojen mukaan palkansaaajia helmikuussa 2023. Alle 18-vuotiaita tilapäistä suojelua saavia oli huhtikuussa 15 400. Tilapäistä suojelua saavista (sis. kaikki ikäluokat) 31 300 on naisia (n. 61 %) ja 19 700 miehiä (n. 39 %).

Huhtikuun 2023 tilanteen mukaan varhaiskasvatukseen osallistuu n. 1 700 ukrainalaista lasta. Esiopetuksessa on 474 Ukrainasta paennutta lasta. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa on parhaillaan n. 5 856 ja varsinaisessa perusopetuksessa n. 618 lasta. Ukrainasta paenneet on tavoitettu varsin hyvin palveluiden piiriin. OKM ja OPH:n arvion mukaan Suomeen saapuneista ukrainalaisista perusopetusikäisistä lapsista noin 90 % osallistuu perusopetukseen tai siihen valmistavaan opetukseen.

Tilapäistä suojelua saavat työnhakijoina

Tilapäistä suojelua saavia henkilöitä oli 14.5.2023 työnhakijoina 8 657, noin 10 % kaikista ulkomaalaisista työnhakijoista ja 2 % kaikista työnhakijoista. Tilapäistä suojelua saavat ovat jakautuneet huomattavasti muuta ulkomaalaisväestöä tasaisemmin eri ELY-alueille. Tilapäistä suojelua saavista vain noin joka viides työnhakija asuu Uudellamaalla, kun muiden ulkomaan kansalaisten keskuudessa osuus on yli puolet. Yli puolet tilapäistä suojelua saavista työnhakijoista on TE-toimistojen asiakkaina Uudenmaan ja Etelä-Suomen ulkopuolella. Tilapäistä suojelua saavien osuus ulkomaalaisista työnhakijoista on suurin Etelä-Savon, Keski-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan ELY-alueilla. Etelä-Savossa miltei joka kolmas ulkomaalainen työnhakija on tilapäistä suojelua saava.

Tilapäistä suojelua saavien työttömien työnhakijoiden palveluprosessista on vastannut TE-toimisto. 1.3. 2023 alkaen tilapäistä suojelua saavat työnhakijat on siirretty lakimuutoksen myötä työllisyyden kuntakokeiluiden asiakkaisiksi, vaikka heillä ei ole kotikuntaa. Niillä alueilla, joissa ei ole kokeiluja käynnissä, asiakkuus jatkuu TE-toimistossa. Tilapäistä suojelua saaville voidaan tarjota sekä kotoutumislain että julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain mukaisia palveluja. Lisäksi heillä on rajoittamaton työnteko-oikeus.

Vuosi sitten ukrainalaiset työnhakijat toivoivat ensisijaisesti löytävänsä työtä. Nyt suurin osa pyrkii ensisijaisesti kielikursseille. Tilapäistä suojelua saavien suosituimpia TE-toimiston tarjoamia palveluita ovat olleet rekrytointi- ja työvoimakoulutukset, palkkatuettu työ sekä työkokeilu. Lupakorttikoulutuksille on myös kova tarve. Hygienia- ja anniskelupassin sekä työturvallisuuskorttikoulutusten suorittamisen mahdollistaminen ja helpottaminen edistäisi työllistymistä. Myös uravalmennuksia ukrainan ja venäjän kielellä ja työllisyshankkeita yrittäjien kanssa tarvitaan lisää.

Suoraan työhön haluaville on vähän palveluja tarjolla. Heille tulisi saada oman kielistä verkkovalmennusta työnhakuun. Myös jo töissä olevat kysyvät mahdollisuudesta päästä kielikoulutuksiin, jotta he voisivat myös vaihtaa työtä. TE-toimistot ovat neuvoneet jatkamaan työssä ja samalla opiskelemaan suomea, jotta voisivat siirtyä osaamistaan paremmin vastaaviin tehtäviin. TE-hallinnolla ei ole tarjolla palveluita kokopäiväisesti työssä oleville. TE-toimistoissa on kerrottu myös omaehtoisista opinnoista, mutta harva jaksaa opiskella työn ohessa niin paljon, että kielitaito olisi riittävä päästäkseen eteenpäin. Omaehtoisiiin opintoihin ei myöskään ole mahdollista saada tukea, jos irtisanoutuu työstä opiskellakseen.

Hyvin moni ukrainalaisista on suorittanut korkeakoulutuksen, mutta lähes mikä tahansa työ kelpaa heille. Monet ukrainalaiset ovat työllistyneet siivous-, tuotanto- ja rakennusalan töihin. Työnantajat palkkaavat mielellään ukrainalaisia, mutta suomen/ruotsin ja englannin kielen taidon puute on estänyt rekrytoimisen. TE-toimiston järjestämä tulkkaus rekrytointitilaisuuksissa on usein toiminut ratkaisevana tekijänä rekrytointien onnistumisissa.

Koska tilapäistä suojelua saavilla ei ole oikeutta työmarkkinatukeen, he ovat erittäin motivoituneita työllistymään mihin tahansa tehtäviin, johon osaamisen ja kielitaidon puolesta on mahdollista päästä. Toisaalta läheskään kaikki työtä hakevat eivät ilmoittaudu TE-toimiston asiakkuuteen, koska eivät ole työmarkkinatukeen oikeutettuja. Myös sitoutuminen tarjottuihin palveluihin voi olla huonoa, koska heidän toimeentulonsa ei ole palvelusta riippuvainen. Asiakkaiden tilanteet myös muuttuvat todella nopeasti, kun jotkut palaavat Ukrainaan väliaikaisesti tai pysyvästi. Näistä syistä ukrainalaisten kielikoulutuksissa on esimerkiksi huomattavasti enemmän perumisia/keskeyttämisistä kuin yleisissä kielikoulutuksissa.

Pidempään Suomessa asuneet haluavat jäädä tänne ainakin toistaiseksi ja ovat selkeästi kiinnostuneita pääsemään paremmin omaa ammattiaan tai kiinnostustaan vastaaviin tehtäviin. Täydennyskoulutukseen, lupakorttikoulutuksiin, omakieliseen uravalmennukseen sekä Ukrainassa suoritettujen tutkintojen tunnistamiseen ja tunnustamiseen tulee panostaa jatkossa, jotta korkeasti koulutettujen ukrainalaisten osaamispotentiaali helpottaisi Suomen työvoimapolua.

Momenttien määrärahat tilapäistä suojelua saavien osalta

Kotoutumislakia muutettiin 1.3.2023 lukien niin, että tilapäistä suojelua saavat, joilla on kotikunta, ovat kotoutumislain mukaisten kustannusten korvausten ja kuntaan ohjaamisen piirissä.

Teknisen kehyksen (2024-2027) arviot määrärahasta tilapäistä suojelua saavien osalta on ylimitoitettu, sillä tilapäistä suojelua saavat ovat hakeneet kotikunnan rekisteröintiä arvioitua vähemmän. Myös SM:n uusin arvio (11.4.2023) tilapäistä suojelua saavien henkilöiden määrästä vuonna 2023 on aiempaa arviota (8.2.2023) pienempi.

Vaikka tilapäisen suojelun direktiivin voimassaolon päättyy viimeistään 4.3.2025, on VM:n ohjeistuksen mukaan oletettu, että kunnille maksettaisiin korvauksia myös tämän jälkeen huomioiden kuitenkin kotoutumislain mukaisten kustannusten korvausten enimmäisajat.

Momentti 32.50.30 (Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisestä, arviomääräraha)

Kehyspäätös 2024-2027 (1 000 euroa) ja uudet maahanmuutto-olettamat 11.4.2023

Tekninen kehys	2024	2025	2026	2027
Tilapäinen suojelu	428 154	597 377	516 824	210 518
Uusien olettamien mukainen	229 405	318 681	269 335	118 041
Muutos	- 198 749	- 278 696	-247 489	-92 477

Lisäksi tilapäistä suojelua saavien osalta kotoutumiskoulutuksen järjestämiseen tarkoitettua määrärahaa on kohdennettu momentille 32.30.51 (Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut, siirtomääräraha 2 v). TE-palvelu-uudistuksen myötä momentti 32.30.51 poistuu käytöstä 1.1.2025 lukien ja työvoimapalveluiden rahoitus siirretään peruspalvelujen valtionosuusrahoitukseen.

Momentti 32.30.51 (Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut, S2V)

Kehyspäätös 2024-2027 (1 000 euroa) ja uudet maahanmuutto-olettamat 11.4.2023

Tekninen kehys	2024	2025	2026	2027
Tilapäinen suojelu	21 460	0	0	0
Uusien olettamien mukainen	19 400			
Muutos	- 2 060			

Suurimmat säästöt kotoutumisen edistämisen määrärahoissa saadaan, jos niiden henkilöiden määrä laskee, joille tarjotuista palveluista syntyviä kustannuksia korvataan kunnille ja hyvinvointialueille. Lakimuutosta edellyttävät säästötoimet alkaisivat vaikuttaa vasta muutaman vuoden kuluttua, ja edellyttäisivät mahdollisesti myös järjestelmämuutoksia, mistä aiheutuu myös kustannuksia.